

ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΗ	ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ		
ΤΜΗΜΑ	ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΡΗΤΗΣ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ		
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	Προπτυχιακό		
ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΙΕΡ703	ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ	7 ^ο
ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΗ		
ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ <i>σε περίπτωση που οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται σε διακριτά μέρη του μαθήματος π.χ. Διαλέξεις, Εργαστηριακές Ασκήσεις κ.λπ. Αν οι πιστωτικές μονάδες απονέμονται ενιαία για το σύνολο του μαθήματος αναγράψτε τις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας και το σύνολο των πιστωτικών μονάδων</i>	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΩΡΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ	
Διαλέξεις	4	3	
<i>Προσθέστε σειρές αν χρειαστεί. Η οργάνωση διδασκαλίας και οι διδακτικές μέθοδοι που χρησιμοποιούνται περιγράφονται αναλυτικά στο 4.</i>			
ΤΥΠΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ <i>Υποβάθρου, Γενικών Γνώσεων, Επιστημονικής Περιοχής, Ανάπτυξης Δεξιοτήτων</i>	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ		
ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ:	Όχι		
ΓΛΩΣΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ και ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ:	Ελληνική		
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ERASMUS	ΝΑΙ (Αγγλικά, Γαλλικά)		
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ (URL)			

2. ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Μαθησιακά Αποτελέσματα

Περιγράφονται τα μαθησιακά αποτελέσματα του μαθήματος οι συγκεκριμένες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες καταλλήλου επιπέδου που θα αποκτήσουν οι φοιτητές μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος.

Συμβουλευτείτε το Παράρτημα Α

- Περιγραφή του Επιπέδου των Μαθησιακών Αποτελεσμάτων για κάθε ένα κύκλο σπουδών σύμφωνα με Πλαίσιο Προσόντων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης
- Περιγραφικοί Δείκτες Επιπέδων 6, 7 & 8 του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσόντων Διά Βίου Μάθησης και Παράρτημα Β
- Περιληπτικός Οδηγός συγγραφής Μαθησιακών Αποτελεσμάτων

Το μάθημα «Τελετουργική» στοχεύει στο να προσφέρει στους φοιτητές μια ολοκληρωμένη θεολογική και λειτουργική κατανόηση των ιερών ακολουθιών που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο της λειτουργικής και μυστηριακής ζωής της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Η βάση του μαθήματος είναι η ανάλυση και περιγραφή των μερών της θείας λειτουργίας του Ιωάννου Χρυσόστομου και οι διαφορές αυτής με την αντίστοιχη του Μεγάλου Βασιλείου. Επιπλέον, παρουσιάζεται στους φοιτητές η ακολουθία του λεγομένου *καιρού*, σε συνδυασμό με την ακολουθία του όρθρου και του εσπερινού. Ακόμη στα πρώτα μαθήματα ο φοιτητής γνωρίζει την ονομασία των ιερατικών αμφίων, καθώς επίσης και των ιερών αντικειμένων που χρησιμοποιεί ο ιερέας για την τέλεση των ακολουθιών. Επίσης, σε μια υποενότητα του συγκεκριμένου μαθήματος, αναλύονται οι βασικές λειτουργικές διαφορές μεταξύ

της Ορθοδόξου και των άλλων χριστιανικών Εκκλησιών. Λόγου χάρη τονίζεται η σημασία που δίνουν οι Προτεστάντες στην έννοια της θυσίας του Χριστού στη θεία Ευχαριστία και στο ρόλο που παίζει το κήρυγμα στην εδραίωση της πίστης των μελών της κοινότητας. Στο ίδιο πλαίσιο παρουσιάζεται η σχετική διδασκαλία της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας αναφορικά με το μυστήριο της θείας Ευχαριστίας, αλλά σε πολύ γενικές γραμμές και πάντοτε σε συγκριτική αναφορά με την αντίστοιχη της Ορθοδόξου Εκκλησίας.

Συνεπώς, με την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος αυτού ο φοιτητής αναμένεται να έχει κατακτήσει από τη μια μεριά τη γνώση της κατανόησης του μυστηρίου της θείας Ευχαριστίας, το οποίο αναμφισβήτητα αποτελεί τον πυρήνα της ποιμαντικής, ενοριακής, ζωής της κοινότητας, αλλά και συνάμα τον χώρο έκφρασης της δογματικής διδασκαλίας της εν Ανατολή Ορθοδόξου Εκκλησίας, και από την άλλη μεριά ο φοιτητής είναι σε θέση να γνωρίζει κάποιες βασικές λειτουργικές διαφορές επί της θείας Ευχαριστίας μεταξύ της Ορθοδόξου λειτουργικής παραδόσεως και των υπόλοιπων χριστιανικών Εκκλησιών και Ομολογιών.

Γενικές Ικανότητες

Λαμβάνοντας υπόψη τις γενικές ικανότητες που πρέπει να έχει αποκτήσει ο πτυχιούχος (όπως αυτές αναγράφονται στο Παράρτημα Διπλώματος και παρατίθενται ακολούθως) σε ποια / ποιες από αυτές αποσκοπεί το μάθημα:

Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών, με τη χρήση και των απαραίτητων τεχνολογιών

Προσαρμογή σε νέες καταστάσεις

Λήψη αποφάσεων

Αυτόνομη εργασία

Ομαδική εργασία

Εργασία σε διεθνές περιβάλλον

Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον

Παράγωγή νέων ερευνητικών ιδεών

Σχεδιασμός και διαχείριση έργων

Σεβασμός στη διαφορετικότητα και στην πολυπολιτισμικότητα

Σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον

Επίδειξη κοινωνικής, επαγγελματικής και ηθικής υπευθυνότητας

και ευαισθησίας σε θέματα φύλου

Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής

Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης

- Αναζήτηση, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων και πληροφοριών
- Εργασία σε διεπιστημονικό περιβάλλον
- Εργασία σε διεθνές περιβάλλον
- Προσαρμογή σε νέα δεδομένα και καταστάσεις
- Ομαδική και αυτόνομη εργασία
- Άσκηση κριτικής και αυτοκριτικής
- Σεβασμός στη διαφορετικότητα και την πολυπολιτισμικότητα
- Προαγωγή της ελεύθερης, δημιουργικής και επαγωγικής σκέψης

3. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το περιεχόμενο του μαθήματος αυτού συμπεριλαμβάνει τη συστηματική παρουσίαση των ακολουθιών του καιρού, της προσκομιδής, της θείας λειτουργίας, του όρθρου και του εσπερινού.

Σκοπός είναι η ανάδειξη του πλούτου των προαναφερθέντων ιερών ακολουθιών της Ορθοδόξου Εκκλησίας με κέντρο την τέλεση της θείας Ευχαριστίας. Στο πλαίσιο αυτό οι φοιτητές παρακολουθούν αναλυτικά όλα τα μέρη αυτής, τα λεγόμενα «ειρηνικά», τις ευχές, τα αντίφωνα, την προετοιμασία για το αποστολικό και ευαγγελικό ανάγνωσμα, την προετοιμασία για τη «μικρή και μεγάλη είσοδο», τις ευχές της

Αναφοράς, όπως επίσης και τη σειρά, δηλαδή την τάξη, με την οποία αρχικώς ο λειτουργός του Θεού κάνει την προσκομιδή, προκειμένου να ετοιμάσει τα τίμια δώρα για τη λειτουργία που άμεσα θα ακολουθήσει, ως προσφορά του λαού προς τον Τριαδικό Θεό.

Σε συνάφεια με την περιγραφή των στοιχείων αυτών ακολουθεί και η θεολογική ανάλυση των μερών της θείας Ευχαριστίας, κυρίως μέσα από το έργο του αγίου Νικολάου Καβάσιλα «περί της εν Χριστώ ζωής». Τέλος, ιδιαίτερη σημασία δίδεται και στη σημασία που έχει ο συμβολισμός και η γλώσσα της θείας λατρείας, ως ερμηνευτικό όργανο των τελετών αυτών.

4. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

<p>ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ Πρόσωπο με πρόσωπο, Εξ αποστάσεως εκπαίδευση κ.λπ.</p>	Διά ζώσης															
<p>ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ Χρήση Τ.Π.Ε. στη Διδασκαλία, στην Εργαστηριακή Εκπαίδευση, στην Επικοινωνία με τους φοιτητές</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Χρήση Τ.Π.Ε. στη διδασκαλία (χρήση Η/Υ, βιντεοπροβολέα, πλατφόρμα e-class). • Χρήση Τ.Π.Ε. στην επικοινωνία με τους φοιτητές • Χρήση Τ.Π.Ε. στην αξιολόγηση των φοιτητών 															
<p>ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ Περιγράφονται αναλυτικά ο τρόπος και μέθοδοι διδασκαλίας. Διαλέξεις, Σεμινάρια, Εργαστηριακή Άσκηση, Άσκηση Πεδίου, Μελέτη & ανάλυση βιβλιογραφίας, Φροντιστήριο, Πρακτική (Τοποθέτηση), Κλινική Άσκηση, Καλλιτεχνικό Εργαστήριο, Διαδραστική διδασκαλία, Εκπαιδευτικές επισκέψεις, Εκπόνηση μελέτης (project), Συγγραφή εργασίας / εργασιών, Καλλιτεχνική δημιουργία, κ.λπ. Αναγράφονται οι ώρες μελέτης του φοιτητή για κάθε μαθησιακή δραστηριότητα καθώς και οι ώρες μη καθοδηγούμενης μελέτης ώστε ο συνολικός φόρτος εργασίας σε επίπεδο εξαμήνου να αντιστοιχεί στα standards του ECTS</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="699 882 1023 936">Δραστηριότητα</th> <th data-bbox="1031 882 1359 936">Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="699 943 1023 969">Διαλέξεις</td> <td data-bbox="1031 943 1359 969">40</td> </tr> <tr> <td data-bbox="699 976 1023 1003">Μελέτη υλικού</td> <td data-bbox="1031 976 1359 1003">10</td> </tr> <tr> <td data-bbox="699 1010 1023 1037">Συγγραφή εργασιών</td> <td data-bbox="1031 1010 1359 1037">10</td> </tr> <tr> <td data-bbox="699 1043 1023 1070">Αυτοτελής μελέτη</td> <td data-bbox="1031 1043 1359 1070">10</td> </tr> <tr> <td data-bbox="699 1077 1023 1104">Εξετάσεις</td> <td data-bbox="1031 1077 1359 1104">5</td> </tr> <tr> <td data-bbox="699 1160 1023 1256">Σύνολο Μαθήματος (25 ώρες φόρτου εργασίας ανά πιστωτική μονάδα)</td> <td data-bbox="1031 1160 1359 1256">75</td> </tr> </tbody> </table>	Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου	Διαλέξεις	40	Μελέτη υλικού	10	Συγγραφή εργασιών	10	Αυτοτελής μελέτη	10	Εξετάσεις	5	Σύνολο Μαθήματος (25 ώρες φόρτου εργασίας ανά πιστωτική μονάδα)	75	
Δραστηριότητα	Φόρτος Εργασίας Εξαμήνου															
Διαλέξεις	40															
Μελέτη υλικού	10															
Συγγραφή εργασιών	10															
Αυτοτελής μελέτη	10															
Εξετάσεις	5															
Σύνολο Μαθήματος (25 ώρες φόρτου εργασίας ανά πιστωτική μονάδα)	75															
<p>ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ Περιγραφή της διαδικασίας αξιολόγησης Γλώσσα Αξιολόγησης, Μέθοδοι αξιολόγησης, Διαμορφωτική ή Συμπερασματική, Δοκιμασία Πολλαπλής Επιλογής, Ερωτήσεις Σύνοψης Απάντησης, Ερωτήσεις Ανάπτυξης Δοκιμών, Επίλυση Προβλημάτων, Γραπτή Εργασία, Έκθεση / Αναφορά, Προφορική Εξέταση, Δημόσια Παρουσίαση, Εργαστηριακή Εργασία, Κλινική Εξέταση Ασθενούς, Καλλιτεχνική Ερμηνεία, Άλλη / Άλλες Αναφέρονται ρητά προσδιορισμένα κριτήρια αξιολόγησης και εάν και που είναι προσβάσιμα από τους φοιτητές.</p>	Συμπερασματική. Προφορική Εξέταση με Ερωτήσεις Εκτεταμένης Απάντησης 100%															

5. ΣΥΝΙΣΤΩΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ι. Φουντούλης, *Τελετουργικά θέματα*, τομ. Α', εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα.
 Δ. Αεράκης, *Πρόσχωμεν*, εκδ. Βαπτιστής, Αθήνα 2006.
 Ι. Φουντούλης, *Απαντήσεις εις λειτουργικές απορίες*, τομ. Γ', εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα.
 Ν. Γκογκόλ, *Στοχασμοί στη θεία λειτουργία*, εκδ. Ι. Μ. Παρακλήτου Ωροπού.
 Ν. Καβάσιλας, *Ερμηνεία της Θείας Λειτουργίας*, εκδ. Το Περιβόλι της Παναγίας.

Ιερομονάχου Γρηγορίου, *Η Θεία Ευχαριστία και η Θεία Κοινωνία*, εκδ. Ι. Κουτλουμουσιανό κελί Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, Άγιο Όρος.